

Socialni pregled.

Spisal A. Aškerc.

(I. Posredovalni urad za delo in službe. — II. Rešilna postaja v Ljubljani.)

aš mesečnik je obljubil v svojem programu, da bode posvečeval svojo pozornost vsem vprašanjem sedanjosti.

Književnost in umetnost sta važna činitelja narodne prosvete. Ne smemo pa nikdar pozabiti tiste korenine, iz katere klijó in brste tudi poezija, umetnost in znanost. Ta korenina je — življenje v najširšem pomenu besede. Življenje je pojem vseh pojmov, življenje je najvišji izraz prirodne energije, je alfa in omega vse zgodovine, torišče vsega kulturnega razvoja. Vse, kar človek ustvari na svetu — kaj je drugega nego pojav in odblesk življenja?

Življenje je individualno in družabno. Družba človeška pa je samo razširjen individuum.

Čeprav govorimo o telesnem in duševnem življenju, vendar je pravzaprav življenje samo eno. Duh in telo sta v našem slučaju dve smeri, dva različna pojava in načina, dve različni obliki življenja — življenje samo pa je eno.

Nič ni človeku dražjega na svetu nego življenje. Že misel, da preneha človeku prej ali slej individualno življenje, je sama na sebi neprijetna in kolikor toliko tragična. Življenje nam je tako ljubo, da ga branimo z vsemi sredstvi do skrajne meje. In še samomorilec, ki si prestreli srce, si vzame življenje — paradokсна misel! — iz ljubezni do življenja. Ker ne more živeti tako, kakor bi rad, rajši sam preneha živeti, ker se mu pač življenje, ki mu ga vsiljujejo razmere, ne dozdeva več pravo življenje.

In ker ljubimo življenje nad vse, zato meri vse naše delo na to, da si ga olajšamo, oslajšamo in olepšamo. Vse kulturno delo, ki ga je izvršilo človeštvo do današnjih dni, ima v bistvu svojem vendarle namen, življenje človeško uravnati, urediti in izpopolniti tako, da je čimdalje bolj vredno, da ga človek živi. Največji pesimist mora reči, da je življenje, ki ga ima dandanes človek sredi kakega civilizovanega naroda, brezprimerno več vredno, nego n. pr. pred 200 leti. Dandanes je vendar več duševne luči, več osebne družabne in državne svobode, več svobode vesti, več duševnih užitkov in zategadelj več

— sreče. Pa človek ni nikdar zadovoljen z življenjem, kakršno je. In to je dobro, da ni zadovoljen! Absolutna »zadovoljnost« bi bila stagnacija in smrt vsakega napredka, vsakega razvoja. Tak zastanek, taka smrt pa sta itak nemogoča.

Zakaj na mostu, pod katerim se pretaka reka vesoljnega življenja, stoji zapisano: »Hvz žš« . . .

Egoist misli zmerom le na svoje osebno življenje, altruist misli tudi na svoje soljudi, na družbo. Najboljši ljudje so vselej radi pospeševali tudi srečo svojih bližnjikov, so se žrtvovali za blagostan družbe človeške in s tem so poviševali ceno svojega lastnega življenja.

Geslo sedanjosti je: »Čim več ljudi bodi srečnih, čim več ljudi živi in uživaj človeka vredno življenje!«

In naj sodi kdo o socializmu s svojega razrednega stališča, kakor mu drago, njegova največja zasluga je vendar ta, da naglaša vedno in vedno ravnokar citovano geslo sedanjosti. To geslo je v pravem pomenu krščansko; to je bila deviza ustanoviteljev krščanstva.

Družba se izpreminja, in nikakega dvoma ni, da preide tekom prihodnjih vekov v nove, boljše oblike. Toda reforme za izboljšanje življenja posameznikov in celih slojev se uvajajo že zdaj. Socialne rane se celijo že zdaj. Družba se čimdalje bolj zaveda velikih dolžnosti, ki jih ima do svojih členov. In zato moramo vsak korak, ki ga stori družba tudi pri nas na Slovenskem za celjenje socialnih ran, pozdravljati z veseljem, ker smatramo tudi to za narodni napredek.

Kajti narod ni nič abstraktnega, idealnega, ampak nekaj prav konkretnega, realnega. Narod obstoji iz živih ljudi, ki hočejo živeti, živeti zadovoljno. Ti členi naroda potrebujejo hrano, toplote, potrebujejo zdravil in zdravniške pomoči, potrebujejo duševne luči in pouka, hrepene po sreči.

Ako hočemo veljati za kulturni narod, treba je, da si ustanovimo tudi med seboj vse tiste človekoljubne zavode in naprave, ki jih imajo v veliko večjih razmerah drugi večji narodi.

In ker je naša Ljubljana srce slovenskega naroda, zato pozdravljamo tukaj vsako humanitarno napravo, ki ima plemenito svrho, da izboljšuje socialno stanje prebivalstva. Socialno delo je tudi narodno delo.

In zato bode »Ljubljanski Zvon« odslej redno poročal o vsakem napredku socialnega dela v Ljubljani, po Slovenskem in po svetu sploh. Zato otvarjamo v naši reviji posebno rubriko, ki smo jo naslovili »socialni pregled«.

Tej rubriki velja naš uvod. Vabimo vse misleče pisatelje, da obračajo svojo pozornost tudi tej važni rubriki.

Kajti, kakršno je socialno in gospodarsko stanje kakega naroda, takšna je tudi njegova književnost, poezija, znanost, njegova filozofija in umetnost. Vse to cvetje človeškega duha raste iz realnih, globokih socialnih tal določene dobe.

Za sedaj nam je zabeležiti dva ploda socialnega dela v Ljubljani: prvi je »posredovalni urad za delo in službe«, drugi pa »rešilna postaja«.

* * *

Brez hrupa, brez žvenketanja šampanjskih čaš, brez napitnic in brez obligatne slavnostne godbe se izvrše včasih prav važne reči. Čisto na tihem je otvoril letos naš slovenski mestni magistrat tudi posredovalnico za delo in službe ter rešilno postajo.

Sociologi (družboslovci) so prišli že zdavnaj do prepričanja, da ni dovolj, ako ubogemu človeku damo miloščino. Takšna miloščina, katere posameznik niti ni dolžan podeliti, je slabo paliativno sredstvo za odpravo socialne bede. Novejši sociologi vidijo globlje.

Največ ljudi je ubogih zato, ker nimajo zaslužka, dela.

Ljudem dati priliko, da si kaj zaslužijo, da morejo živeti ob svojem — telesnem ali duševnem — delu, to pa je po modernih nazorih naravnost dolžnost človeške družbe.

Zakaj, delo je že samo na sebi produktivno, ki ne koristi samo delavcu (v najširšem zmislu besede), ampak tudi družbi.

Ena najpoglavitejših nalog današnje socialne reforme je torej boj proti brezdelju samemu in pa zavarovanje delavskih slojev proti brezdelju.

In da se brezdelnim slojem preskrbi delo, to skrb so po modernih državah prevzele v novejšem času občine in mestni magistrati.¹⁾

Službe so oddajali dosedaj — in menda jih bodo tudi še poslej — privatni taki uradi. Za delo sploh, za dninarje, za obrtnike in za vajence, ki niso nikjer stalno v službi, potem za delavce vseh vrst pa v Ljubljani sploh še ni bilo nikakega biroa. Takšni posredovalni uradi so najbolj razširjeni dosedaj v Švici, po Nemškem (posebno na Württembergem), Francoskem in Angleškem. V Luksenburgu so spojeni s pošto.

¹⁾ Prim. »Arbeitsvermittlung«, sp. Dr. V. Mataja. Wien. 1890. — »Zur Statistik der Arbeitslosigkeit, der Arbeitvermittlung u. der Arbeitsversicherung«, spisal dr. V. Böhmert, Dresden. 1895. »Arbeitslosigkeit u. Arbeitsvermittlung in Industrie- u. Handelsstädten.« Bericht. Berlin. 1894. — »Prakt. Massregeln zur Bekämpfung der Arbeitslosigkeit«, sp. H. v. Meyerinck. Jena. 1896. — »Der Arbeitsnachweis« etc. sp. Dr. v. Reitzenstein. Berlin. 1897. —

Jako koristne za posredovanje dela so takozvane »delavske borze«. Takšne borze imajo zlasti mesta Lüttich, Amsterdam in Pariz. Največja takšna borza pa je pariška, ki je pod neposrednim nadzorstvom mestnega magistrata. Mesto samo daje tej delavski borzi na leto po 20.000 frankov subvencije.

Zanimivo je gotovo, da se je bila v Avstriji prva ideja, ustanoviti posredovalnico za delo, sprožila že leta 1897. v Ljubljani. Sprožil jo je bil gospod policijski svetnik Podgoršek.

Gospod Podgoršek piše v svojem poročilu občinskemu svetu med drugim tako:

»Sedanji načini posredovanja dela in služb so nedostatni in ne zadostujejo današnjim socialnim razmeram in potrebam. Najnavadnejši in najenostavnejši način, na katerega si delavci, posli in drugi služabniki pridobivajo dela ali službe, je popraševanje po delavnicah in hišah. Tako prosjačenje za delo je mudno, mučno in poniževalno. Prosilec izgubi časa in mora preslišati mnogo grenkih besed. Navadno ga zapode, in le slučajno morda dobi dela ali se sprejme v službo. Brezposelno postopanje od kraja do kraja pa pokvari tudi še tako pridnega, poštenega in značajnega delavca, služabnika in posla in ga pogostokrat uniči materialno in moralno. Bodisi delavec, bodisi posel, ki dalje časa potuje in mora prenašati vse vremenske nezgode, se na potu zanemari in pride včasih ves zamazan in razcapan k delodajalcu prosit dela. Delodajalec, ki sodi človeka po njegovi zunanosti, ga zapodi, ker misli, da je malopriden in nepošten postopač. Tak nesrečnež se vlači potem od kraja do kraja, dokler poslednjič ne postane postopač iz delomrhnje. Beda in obupnost ga mnogokrat napravita tudi za zločinca. In vendar bi se tak človek rešil pogube, če bi se mu dala prilika, da dela. Posebno nevarno je tako postopanje za ženske, ki so pri tem izpostavljene raznim nevarnostim in zapeljivostim in se v bedi rade vdajo nečistemu obrtu. Tudi delodajalci in gospodarji si morajo v slučaju potrebe sami poiskati delavcev in služabnikov, bodisi z anonsami po časnikih bodisi s popraševanjem po raznih prenočiščih, kjer se nahajajo potujoči delavci in razni služabniki. Kdor si s popraševanjem ne more ali noče dobiti dela ali službe, oziroma delavcev, poslov ali drugih služabnikov, se obrne na privatne posredovalnice za delo in službe. Te se dele v zakotne in koncesijonirane posredovalnice. Najnevarnejše zakotne posredovalnice za delo in službe so prenočišča, ki so združena z gostilnami in z žganjarnami. Tukaj se pije, igra in nesramno govori, in marsikak mlad delavec in posel se zapelje in pokvari. Mnogokrat

še tudi imetnik prenočišča izsesava brezposelne osebe in jih obere do zadnjega krajcarja. Če jim je pa pridobil dela ali službe, plačati mu morajo visoke posredovalne pristojbine. Prenosišča so tudi v zdravstvenem oziru slaba. Zrak v takih prenočiščih je zaduhel in nezdrav, postelje so nesnažne in polne mrčesov. Ne da se pa tajiti, da so tudi dobra prenočišča, ki so velika podpora in dobrota za potujoče delavce in posle. Zakotne posredovalnice imajo tudi razne privatne osebe, branjevke, kramarice, postrežkinje itd., in je število teh po vseh mestih veliko. Le-te in pa koncesijonirane posredovalnice posredujejo navadno le službe poslov in le malokatero posredujejo tudi delo. Nadaljni nedostatk pa so, da pobirajo te privatne posredovalnice visoko vpisnino in visoko pristojbino za vsako posredovanje in da tako izkoriščajo delavce in posle, ne da bi jih pri tem kdo lahko nadzoroval. Vsled visoke posredovalne pristojbine imajo privatne posredovalnice interes, da se posli in delavci pogostokrat menjavajo, ker čim večkrat se to zgodi, tem več zaslužijo posredovalci. Mnogi nedostatk pri posredovanju dela in služb po privatnih posredovalnicah so provzročili, da so delojemalci sami prevzeli posredovanje in si ga po svojem uredili. Socialisti so bili prvi, ki so v svojih strokovnih društvih in v svojih zavezah organizovali posredovanje dela. S tem so si pridobili socialisti velik vpliv na delavce in posle in druge služabnike. Posredovanje dela po socialističnih društvih pa je pristransko, ker se preskrbuje delo le članom društva in pristašem njih stranke. Posredovanje pa je tudi drago, ker morajo člani plačevati visoke tedenske doneske. Delo in službe posredujejo tudi razna občekoristna in dobrodelna društva, zadruga in oskrbovališča. Društva imajo premalo razširjen delokrog, in se jih delavci, posli in delodajalci le malo poslužujejo. Tudi nimajo društva zadostne denarne podlage in morajo vedno prositi podpore. Vsako društvo se lahko razpusti in nima torej prave stalnosti in avtoritete. Uradniki nimajo v takih društvih potrebnega ugleda, in ker niso stalno nameščeni, je težko dobiti dobrih in zanesljivih uradnikov. Zadruga posredujejo delo navadno le v eni stroki in pridejo le pri posredovanju dela in le v večjih mestih v poštev. V novejšem času so tudi oskrbovališča prevzela posredovanje dela, ali če bodo uspevala, je dvomno, ker se jih delodajalci in delojemalci ravno tako neradi poslužujejo kakor dobrodelnih društev. Uspevati pa morejo le one posredovalnice, v katere imajo zaupanje delodajalci, gospodarji, delavci in posli. Nedostatk pri sedaj navedenih načinih posredovanja dela ali služb so provzročili znatne reforme. To je bil

velik napredek v gospodarskem življenju. Sosebno se je ustanovitev mestnih delavskih posredovalnic obče pozdravila. Naglašalo se je, da imajo mesta dolžnost in da so v prvi vrsti poklicana in interesovana, da ustanove take posredovalnice. Brezposelne osebe, berači in postopači napravijo mestom veliko stroškov, ki se s posredovanjem dela lahko izdatno zmanjšajo, ker se tem osebam lahko brez ovire nakaže primerno delo. Take posredovalnice dajo tudi mestom vpogled v delavske razmere. Mesta imajo tudi avtoriteto, ki je potrebna za vodstvo posredovalnic, da so nepristranske in da imajo splošno zaupanje. Kakšne so sedaj razmere glede posredovanja dela v Ljubljani? Tudi tukaj se nahajajo nedostatki, kateri so se že zgoraj omenili. V Ljubljani si na leto najmanj 10.000 delavcev in poslov išče dela in službe. Delavci in posli si iščejo dela in službe s popraševanjem po delavnicah in hišah. Delodajalci in gospodarji pa si iščejo delavcev ali poslov z anonsami po časnikih. Kdor si na ta način ne pridobi dela in službe, oziroma delavcev in poslov, obrne se na zakotne in koncesijonirane posredovalnice ali na taka društva, ki posredujejo delo in službe. Tudi po prenočiščih se iščejo delavci in posli. Največje zlo so zakotne posredovalnice, katerih je v Ljubljani gotovo najmanj 15. Mestna posredovalnica za delo in službe v Ljubljani je ustanovljena po vzoru mestnih posredovalnic v Švici in v Nemčiji.«

Ker pa se je bilo uresničenje te plemenite misli zavleklo, prehitel nas je Dunaj; Ljubljana pa je sedaj na drugem mestu. V Gradcu je taka posredovalnica v rokah društva »Landesverband für Wohlthätigkeit in Steiermark«. Kako potrebna je bila posredovalnica za delo, razvidi se iz prometa, ki ga je imel dosedaj ta na novo ustanovljeni mestni urad. Vseh skupaj je bilo namreč že meseca januarja nad 500 prijav, to se pravi: med temi 500 ljudmi jih je nekaj službe in dela iskalo in nekaj jih je službe dobilo.

* * *

Jako važno socialno delo je izvršil mestni magistrat tudi s tem, da je ustanovil v »Mestnem domu« »rešilno postajo«.

V večjih in velikih mestih, kjer je promet po ulicah in trgih jako živahen, koder hodi in se vozi na dan po tisoče in tisoče ljudi najrazličnejših stanov, razne starosti in raznih izobrazbenih stopinj, pripeti se tudi vsak dan po več manjših ali večjih nezgod. Nesreče se dogajajo pa tudi pri raznih stavbah, podjetjih v mestu, potem v tvornicah, na železnicah, tramvajih i. t. d. V vseh takih slučajih treba

nagle pomoči. Potreben je zdravnik, ki daje ponesrečencu prvo pomoč, potrebni so ljudje, ki ponesrečenca preneso ali prepeljejo na posebnem vozu v »bolnico« i. t. d. Zato so se po večjih mestih že povsod ustanovila takozvana »rešilna društva«, ki izpolnjujejo v pravem pomenu besede človekoljubna, samaritanska dela ljubezni do bližnjega. Znano je n. pr., kako je bilo dunajsko rešilno društvo prišlo l. 1895. ob potresu celo oddaljeni Ljubljani na pomoč.

V Ljubljani se za sedaj še ni moglo ustanoviti posebno rešilno društvo, ker za to treba velikih denarnih sredstev, pač pa se je ustanovila rešilna postaja, ki ima svoje prostore v »Mestnem domu.«

»Rešilna postaja« ljubljanska ima isto nalogo in isti namen kakor kakšno rešilno društvo, samo da more svoji nalogi ustrezati le v ožjih mejah in s skromnejšimi sredstvi.

Gospod zdravstveni svetnik, dr. Kopřiva, je bil tako prijazen, da mi je na mojo prošnjo pokazal v »Mestnem domu« lokal rešilne postaje in mi pojasnil vse zadeve tega najnovejšega prekornega zavoda. Rešilna postaja je mestni, magistratni zavod in je pod njegovo upravo. Načelnik tega zavoda je mestni fizik.

Gospod dr. Kopřiva nam je sam pojasnil potrebo ljubljanske rešilne postaje z nastopnimi vrstami:

»Usodepolna potresna katastrofa leta 1895. je opozorila mero-dajne činitelje kakor na marsikatero druge pomanjkljivosti tudi prav nemilo na pomanjkanje zadostnih priprav za slučaj nezgode. — Seveda se do tistega časa tudi ni potrebovalo posebnih priprav v to svrhu, kajti pri dosedanjem skromnem stavbnem gibanju in pri prav pičlih industrijalnih in obrtnih podjetjih s parno silo se je pripetila le redkokdaj kaka nezgoda, in zadostovale so radi tega za navadne slučaje v to svrhu v posameznih mestnih stražnicah pripravljene takozvane rešilne škrinje s potrebnim obvezilom in kirurgičnimi inštrumenti. — Potresna katastrofa je pa pospešila, kakor znano, ne-navadno stavbno delavnost, industrijalna in obrtniška podjetja. Tudi že v manjših delavnicah najdeš dandanes plinove, električne ali pa parne motorje, in s tem napredkom se množe tudi nezgode s prav težkimi in komplikovanimi telesnimi poškodbami. — Prostovoljna rešilna družba na Dunaju nam je prišla takrat v najnujnejši sili na pomoč, in njeni vozovi s popolno urejeno kuhinjsko upravo so nam še v dobrem spominu. Toda zapustila nas je kmalu, in treba je bilo misliti na to, da si v kolikor mogoče uredimo sami kako pomoč za take slučaje. Na to ni bilo misliti, da bi posnemali v tej zadevi Dunajčane ter stroške za ustanovljenje in vzdrževanje rešilne družbe

naložili že itak trdo prizadetemu občinstvu. Treba je bilo zadovoljiti se z najpotrebnejšimi terjatvami ter za nje izposlovati denarnih sredstev pri občinskem svetu. To je bilo tem lažje, ker je tudi le-ta uvidel, da je treba v prvi vrsti centralizovati vso rešilno akcijo, za njo preskrbeti neko središče (centralo), kjer bi bilo v slučaju potrebe najti ne samo zdravniške pomoči, potrebnih priprav in inštrumentov za zdravniško pomoč in za prevažanje ranjencev in bolnikov itd. Pri tem prizadevanju nam je prišla kakor nalašč telefonska naprava in pa projekt za zgradbo gasilnega, sedaj mestnega doma. Dosedanje mestne priprave za prevažanje ranjencev in bolnikov niso niti najskromnejšim zahtevam več zadoščale. Prevoz poškodovancev s takimi dvokolnicami je bil z ozirom na stanje naših cest, posutih z debelim nepresejanim gramozom in zametenih po snegu, grozno mučilen in isto tako nevaren. Če je bilo prevažati n. pr. poškodovanca, ki je imel zlomljeno nogo, bati se je bilo, da koščki zlomljenih kosti ne pretrgajo vsled trganja in suvanja v takih vozičkih sedaj še nepoškodovane mišice in pa vnanje kože ter da proderejo z zlomljenima koncima na površje, da ne povzročijo celo smrtnonevarne krvavitve. — In kako neusmiljeno dolgo je trajala taka mučilna vožnja za ranjenca v primeri z vožnjo v vpreženem vozu. — Prav rade volje se je odločil pri teh okoliščinah občinski svet za nakup vsem modernim zahtevam ustrezajočega ambulančnega voza in to tembolj, ker je bilo tudi za požarno brambo skrbeti za vprego vedno pripravljenih konj. Ker mora pa mestna občina vrhutega skrbeti za prevažanje vseh onih bolnikov in ranjencev, ki prihajajo iz tujih občin v naše bolniške zavode po železnicah, je bilo s tako napravo ustrezno najširšim krogom naše dežele. Misliti je bilo torej le še na zadostno zdravniško pomoč. Obrnil se je radi tega mestni magistrat do društva kranjskih zdravnikov v Ljubljani s prošnjo, naj bi člani njegovi sodelovali pri tem človekoljubnem podjetju. In tudi ti so rade volje ustregli tej prošnji, tako da ni bilo zaprek za ustanovitev prepotrebne rešilne postaje« ...

Brž ko se dogodi kje v mestu kaka nesreča, če se človek poškoduje pri delu, če se ponesreči na ulici, treba je po najkrajši poti, najboljšo telefonoma obvestiti rešilno postajo, ki je takisto zvezana po telefonu z magistratom. Povedati je treba, kaj se je zgodilo, da ve rešilna postaja ukreniti, kar je potrebno, da ve n. pr., je li treba priti na kraj nesreče z vozom ali ne. Za prevažanje ponesrečenec ima postaja poseben, nalašč za take rešilne zavode narejen voz, na katerega se ponesrečenec, potem ko se mu je po-

delila prva zdravniška pomoč, položi. Ta voz je na dvorišču »Mestnega doma« pripravljn takorekoč noč in dan, takisto seveda voznik s konji. Zdravniško službo pri rešilni postaji opravljajo pred vsem magistratni zdravniki. Drugi mestni zdravniki pa se vrste pri sodelovanju po nekem turnusu, tako da ima vsak zdravnik določen v mesecu poseben dan, ko je zavezan pripravljen biti, da pomaga pri rešilni postaji, ako ga pokliče.

V sobah, ki jih ima »rešilna postaja« v »Mestnem domu« na razpolaganje, so pri rokah vsi aparati in instrumenti, ki jih zdravnik potrebuje za prvo pomoč pri nezgodah. Tam je za vse slučaje pripravljena tudi postelj — recimo, da se pripeti kak porod na ulici. Takisto stoji v sobi železen, po najnovejšem sistemu napravljen operacijski »divan«. Ako treba vroče vode, segreje jo v par sekundah elektrika itd.

»Rešilna postaja v Mestnem domu« je tudi zategadelj važna, ker tam najde lahko vsak bolnik vsak čas pomoči pri zdravniku.

Na rešilni postaji v »Mestnem domu« ordinujeta gospoda mestna zdravnika za uboge vsak dan — izimši nedelje in praznike — od 9.—10. ure dopoldne in pa od 1.—2. ure popoldne brezplačno.

Bolniške blagajne in tiste tuje občine, ki pokličejo ljubljansko »rešilno postajo« na pomoč, bodisi za slučaj kake nezgode ali pa, da je treba prepeljati kakega ranjenca ali bolnika s kolodvora v tukajšnje bolniške zavode, pa so zavezane, povrniti mestni občini ljubljanski stroške, ki jih je imela »rešilna postaja«, ko je bila šla kaki tuji občini ali bolniški blagajni na pomoč.

Iz tega kratkega načrta se vidi, kake važnosti je rešilna postaja za Ljubljano. Mestni magistrat si je s tem naprtil veliko skrb in veliko stroškov na svoje rame. Naj bi občinstvo to uvaževalo in se posluževalo zavoda.

Upajmo, da se bodo premožni ljudje spominjali tega človekoljubnega zavoda, kadar delajo oporoke. Ako bi dobila rešilna postaja denarnih sredstev, mogla bi se sčasoma popolniti in razviti v društvo.

*

Oba zavoda pa: »posredovalnica za delo in službe« in pa »rešilna postaja« sta eminentno humanitarnega značaja. Oba zavoda pomagata reševati socialno vprašanje, ker celita socialne rane; oba zavoda sta res lepo socialno delo sedanje mestne uprave, sedanjega vzornega župana, gospodov: policijskega svetnika, zdravstvenega svetnika in njegovih tovarišev zdravnikov ter napredno mislečih občinskih svetnikov ljubljanskih.

tuji družbi. Vendar o Pajku mora pripoznati vsakdo, ki ga je osebno poznal, da je bil tedaj, kadar je prihajal v družbo, zelo živahen, ljubezniv in vesel.

V vsaki dobi svojega izpremembe polnega življenja se nam kaže dr. Janko Pajk kot mož neomahljivega prepričanja, trden volje in živahnega temperamenta, ki se je vselej, v javnem kakor zasebnem življenju, odlikoval po vedno mladostnem idealizmu. Z onim mladeniškim ognjem, ki je v Mariboru raz govorniški oder vžigal srca poslušalcev, je tudi na stare dni trdno veroval v zmago pravice nad silo in v narodovo boljšo bodočnost. Prepričan je bil, da vlada nemezis — tega izraza se je navadno posluževal — v zasebnem življenju kakor v zgodovini narodov, ter da mora resnica zmagati.

Socialni pregled.

Spisal Jožef Armič, učitelj gluhonemih.

III. Zavod za gluhoneme v Ljubljani.

ne 28. oktobra se je otvoril v Ljubljani v Vodmatu nasproti deželne bolnice novi zavod za gluhoneme, ki je prvi čisto slovenski zavod te vrste na Slovenskem. Večina kranjskih gluhonemih se je vzgojevala do sedaj v tujini. V Gorici je sicer na ondotni laško-slovenski gluhonemnici tudi oddelek za slovenske otroke. Na Kranjskem so se poučevale gluhoneme deklice že več let v Šmibelu pri Novem mestu, a le v malem številu.

Ustanovljeni zavod za gluhoneme v Ljubljani je sedaj privaten in podrejen c. kr. deželni vladi. Zidal se je na stroške iz zapuščine rajnega ribniškega dekana Ignacija Holzapfla.¹⁾ Poleg te zapuščine sta še dve drugi ustanovi (Wolfova in Stubenbergova) za gluhoneme, tako da je ves kapital znašal okoli 800.000 K. Poslopje samo je stalo nad 200.000 K. Zidanje poslopja se je pričelo leta 1899. po načrtih in pod vodstvom nadinženerja Böltza. Stavba je krasna in jako pripravno urejena. Ima štiri dele: podzidje (souterrain), pritličje, prvo in drugo nadstropje. V podzidju so gospodarski prostori, obednica, peč za centralno kurjavo in kopališče. V pritličju so šolski prostori. V prvem nadstropju sta dve veliki dvorani, kjer bivajo gojenci izven šolskega časa. Poleg teh dvoran je stanovanje nadzoro-

¹⁾ Rojen v Trzinu l. 1799., umrl l. 1868.

valnih učnih moči, voditeljevo stanovanje in pa službujočega osebja. V drugem nadstropju so štiri velike spalnice, sobe za nadzorovalno osebje, dve garderobi in dve sobi za umivanje in snaženje obleke. Zavod ima tudi jako prostoren vrt, ki bode gospodarskim in učno-vzgojevalnim namenom popolnoma zadoščal.

Namen zavoda je: gluhoneme otroke obojnega spola versko-nabožno vzgojevati, v ljudskošolskih predmetih poučevati, za razna rokodelstva jih že v zavodu pripravljati ter ljudske in meščanske učitelje seznanjati z metodo gluhonemega pouka.

Zavod se bode vzdrževal iz obresti skupne glavnice, iz dohodkov, ki jih bodo plačevali gojenci, in iz raznih dobrodelnih podpor. Domači reveži se bodo sprejemali brezplačno. V zavod, ki je v njem prostora za 50—70 otrok, se bodo sprejemali v prvi vrsti le Kranjci in sicer od 7. do 12. starostnega leta. Ako bi domačinov ne bilo toliko, se bodo sprejemali tudi otroci iz drugih slovenskih pokrajin.

Učni jezik je le slovenski, metoda pa govorna (artikulacijska), vsled česar se bodo sprejemali le duševno in telesno zdravi otroci.

Z gluhonemnico je kranjska dežela došla druge avstrijske provincije za velik korak. Vse ostale kronovine skoro imajo že take zavode, da jim ni treba domačinov pošiljati v tujino. Najstarejši taki zavodi v Avstriji so na Spodnjem Avstrijskem, kjer jih je poleg Češke in Moravske tudi največ. Kar se tiče gluhonemega pouka, je prva in najpopolnejša Nemčija, kjer je moderna govorna metoda tudi doma. Z največjo materinsko ljubeznijo skrbi za take reveže v Nemčiji država sama, v posameznih okrajih n. pr. v Saksonski veliko bolj, nego se skrbi v drugih izvennemških državah za normalno razvito in zdravo mladino.

V vzgojevalni dobi je na Kranjskem vseh gluhonemih otrok sedaj okoli 80. Letošnje šolsko leto se je otvoril I. razred v dveh oddelkih. Vzgojevalna in učna doba bode trajala 8 let. Gojenec, ki dovrši osemletni tečaj, je zmožen z glasom govoriti in druge na usta razumeti.

Po dovršeni izobrazbi se posveti največ gluhonemih raznim rokodelstvu, za kar se bodo že v zavodu pripravljali.

Po statističnem izkazu oglušijo največ otrok vsled raznih nalezljivih bolezni (škarlatinka, vratnica, osepnice, vnetje možganske mreže i. t. d.), le malo se rodi gluhonemih.

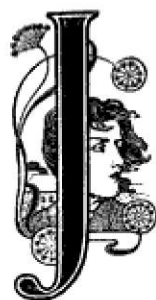
Želeti je le, da bi novoustanovljeni zavod vsestransko uspeval, domače reveže reševal duševne pogube ter izpolnjeval plemenito humanitarno nalogo svojo.

Socialni pregled.

Spisal A. Aškerc.

IV.¹⁾ Zavod »Sv. Nikolaja« v Trstu. — V. »Narodni Dom« v Trstu. — VI. Stavbna zadruga za delavske hiše »Lastni dom« v Celju.

ako važnega in potrebnega socialnega dela so se lotile tržaške slovenske dame. Videle so, kako prihaja leto za letom iz vseh slovenskih pokrajin veliko slovenskih deklet v Trst, iskat služb. Živahno primorsko mesto privlači naše služkinje. Slišale so praviti in tudi čitale so že tuintam o lepem Trstu, kjer je toliko bogatih ljudi in kjer se more dobiti tudi dobra služba. Ali preprosto ljudstvo ne misli daleč in ne ve veliko o konkurenci, ki vlada tudi na tistem sejmu, kjer se prodaja delo. Marsikatero naivno dekle pride v tak velikomestni mravljinjak in misli, da najde službe, kakršne bo hotela, ali kmalu je razočarana. Čakati mora po dalje časa, predno pride na vrsto. Priščedeni denar ji poide, in kaj sedaj? In tržaške slovenske rodoljubke so videle, kako propade marsikatero slovensko nepokvarjeno dekle telesno in moralno v tem velikem mestu, propade samo zato, ker stoji osamljeno, zapuščeno, brez zaščitnika in svetovalca. Koliko slovenskih deklet je tekom let že zašlo v prepad, iz katerega niso našle več izhoda. Veliko takih žrtev je padlo v pest brezobzirnim izkoriščevalcem in agentom prostitucije. Vse to so opazovale tržaške Slovenke in uvidele so, da treba tukaj nujne pomoči. Treba je pomoči s stališča obče humanitete in praktičnega krščanstva, treba pa je tudi pomoči zato, ker so ta dekleta naša slovenska dekleta. Ako se pomaga njim, pomaga se našemu narodu samemu, kateremu ne sme biti vse eno, kako se mu potaplja njegovo ženstvo v morju socialne bede in pa v valovih italijanstva.

In tržaške slovenske dame so ustanovile l. 1898. prekornistični zavod »Sv. Nikolaja, ki bi naj bil za slovensko služinčad v Trstu zavetišče in pribežališče, vzgajališče in potem tudi posredovalni zavod za službe.

¹⁾ Glej lanski »Ljubljanski Zvon«, str. 697.

Dne 24. aprila je imel zavod »Sv. Nikolaja«¹⁾ svoj tretji občni zbor. Iz obširnega poročila, ki nam ga je na našo željo poslala predsednica gospa Marija Skrinjarjeva, posnemamo sledeče izvestje:

»V minolem letu je zavod »Sv. Nikolaja« sprejel 607 deklet, in to s Kranjskega 223, s Primorskega 201, Štajerskega 116, s Koroškega 46 ter iz Hrvaške in Dalmacije 22. Od postanka pa do konca leta 1900. je zavod oskrbel 1084 deklet. S takim številom more le malokateri podoben zavod dokumentirati svoje delovanje in opravičenost svojega obstanka.

Vodstvo zavoda si je neprestano prizadevalo vzbuditi, oziroma potrditi v mladenkah čut in zavest človeškega dostojanstva, ki je v zvezi z verskim čutom nepremagljiv jez nasproti nemoralnosti. A tudi v narodnem oziru je zavod pravo ognjišče narodne zavednosti in ljubezni do naroda. Lahko se reče, da deklet, ki je vsaj nekaj časa bivalo v zavodu, ne izgubi več svojega človeškega in posebej še narodnega poštenja. To nam potrjuje dosedanja izkušnja. Izjeme so dosedaj bile le redke.

Žal pa, da v Slovencih še vedno ni pravega zanimanja in razumevanja glede našega zavoda.

Vodstvo zavoda je tudi letos poslalo vsem slovenskim občinskim uradom prošnje za podporo, a žal, da so občine, ki so se odzvale naši prošnji s primerno vsoto, le maloštevilne častne izjeme.

Prav bi bilo, da bi vsaka občina določila zavodu stalno vsakoletno podporo.

Več zmisla in ljubezni za zavod so pokazali slovenski zasebniki in nekateri denarni zavodi, kakor se razvidi iz blagajničnega poročila.

Odbor se je baval tudi z vprašanjem, da bi se v zavodu zasnova redna predavanja, a vsled vsakojakih ovir se to vprašanje še ni moglo končno rešiti. Upati pa smemo, da lepa misel, katere uresničenje bi bilo velikega kulturnega pomena, skoro postane dejstvo. Med tržaško inteligencijo se nedvomno najde požrtvovalnih mož in žen, ki sprejmejo človekoljubno in rodoljubno nalogo ter prevzamejo predavanja.

Zavod »Sv. Nikolaja« stremi z vso vnetostjo po izpopolnjenju in napredku. Pred vsem bi mu bilo treba prostornejšega stano-

¹⁾ Zakaj se imenuje ta zavod po svetem Nikolaju, utegne biti pač znano našim čitateljem. Legenda pripoveduje, da je bil škof Nikolaj rešil nekoč tri lepa dekleta moralne pogube s tem, da jim je iz svojega žepa oskrbel primerno doto, s katere pomočjo so se mogle omožiti . . .

vanja in primerne oprave. Praktično bi bilo, če bi imeli svoj lastni dom.¹⁾

Dohodkov je bilo 1226 K 63 h.

Stroškov ravno toliko.

Društveno premoženje do 31. decembra 2900:

I. Gotovina v blagajnici	524 K 43 h.
II. Vloženo v Tržaško hranilnico na knjižico št. 156.	200 „ — „
III. Stanovanje plačano do 23. februarja 1901	120 „ 36 „
IV. Društveni inventar po odbitku 20%	480 „ — „

Skupaj . . . 1324 K 79 h.

Zavod ima tudi namen, širiti med dekleti veselje do čitanja, ter je ta namen izvrševal, kolikor je bilo v njegovi moči.

Zavod je tudi skrbel za primerno razvedrilo onih deklet, ki so ob nedeljah in praznikih kar trumoma prihajala vanj.

Motijo pa se tisti, ki mislijo, da zavod bodi samo zaloga služkinj. Zavod ne sme zapustiti svojega cilja in namena, kateremu je posvečen!

Društvo zasluži, da ga ne podpirajo samo tržaški Slovenci, nego tudi drugi rojaki.«

*

Tržaška »Posojilnica in hranilnica« je kupila v Trstu, na trgu Caserma, staro hišo za 320.000 K, na katere mestu se zgradi slovenski »Narodni Dom«, ki bode za tržaško slovenstvo velikega pomena v družabnem, političnem in kulturnem oziru.

*

V Celju se je letos ustanovilo društvo »**Lastni dom**«, registrovana delavska stavbna zadruga z omejeno zavezo. Tudi to društvo si je postavilo po vzoru naprednejših narodov blag socialno-gospodarski namen, kakor posnemamo iz poziva, ki ga je razposlalo po Slovenskem. Ustanovitelji »Lastnega doma« pišejo:

»Ena največjih kalamitet delavskega stanu so navadno slaba in nezdrava stanovanja, katera fizično uničujejo delavce same ter polagajo kal hiranja in pogube njihovemu zarodu. Začela se je torej splošno obračati skrb na pripravo primernih zdravih stanovanj za delavce. Da je tudi pri nas nujno potrebno zdravih delavskih sta-

¹⁾ Tržaški slovenski milijonarji bi si pač pridobili zaslug, ko bi tak poseben dom zgradili za društvo iz svojega žepa . . . *Uredništvo.*

novanj, spoznava celo naša vlada, ter je cesar v svojem prestolnem govoru dne 4. februarja t. l. to posebno poudarjal, rekši, da je priprava zadostnega števila cenih, etičnim in higieničnim zahtevam zadostujočih stanovanj za širše sloje delavskega prebivalstva živa potreba, ter da vlada ne zamudi stopiti pred državni zbor s primernimi predlogi.

Potreba za zdrava stanovanja obstoji tudi za slovenske delavce. Ali izkušnje učijo nas Slovence, da se nas vlada spominja le jako pozno, in da smo izgubljeni, ako čakamo vladne pomoči. Za nas Slovence je v veljavi le načelo: »Pomagaj si sam — in Bog ti bo pomagal!«

To je bil tudi namen, da smo osnovali v Celju »Lastni dom«, delavsko stavbno zadrugo z omejeno zavezo, ki naj bi raztezala svoj delokrog po okrožjih celjskega in mariborskega okrožnega sodišča. — Zadruga ima namen, svojim zadružnikom-delavcem postavljati »delavske hiše« za eno rodbino z dvema ali tremi sobami, s kuhinjo, jedilno shrambo ter z malim vrtičem, v skupni meri 200 štirjaških sežnjev. Hiša se izroči zadružniku po vplačilu 10% zneska njene vrednosti ter proti plačevanju mesečne, dogovorjene vsote za obrestovanje in amortizacijo, tako, da se po določeni dobi let hiša popolnoma izplača in preide v neomejeno last delavca-zadružnika.

Denarna sredstva zadruga so v prvi vrsti deleži zadružnikov, ki so določeni na 20 K, vendar pa sme vsakdo tudi vzeti po več deležev — po pet, deset in še več . . .«

Kadar smo sami med seboj.

Slika iz našega ljudstva.

Spisala Márica Strnad.

Fj, pravim vam, ta ljubezen! Vsi, kar nas je navadnih, zmotljivih, grešnih ljudi — vsi smo enaki! Vsi ljubimo opojne pomladne noči s spremljevanjem ali brez spremljevanja slavčevega petja, vsi se oduševljamo za lepe oči, za židane brčice, za mehke in rožnate ustnice, za bele ročice, ej, za rejene mošnjičke tudi, tudi seveda! Za plemenite značaje — tudi? . . . za lepo dušo — tudi? . . . Bežite no! Čemu vse to? Čemu je ljubezni, pravše modernemu ljubimkanju treba vsega tega! Čemu, vas vprašam? Saj je ljubezen čudna mojstrica, ki udari

Socialni pregled.

Spisal A. A.

VII. Mestna ubožnica v Ljubljani.

Na starega leta dan se je blagoslovil in ob navzočnosti vladnih in drugih oblasti slovesno otvoril v Vodmatskem mestnem okraju nov krasen dom, ki bo še poznim rodovom pričal, da so načelniki mestne uprave, razumeli svojo nalogo tudi na socialnem polju. Ta krasna moderna stavba je mestna ubožna hiša, v kateri najdejo na stare dni zavetja tisti meščani obojega spola, ki jim nemila usoda ni dopustila, da bi si bili v krepkih letih zagotovili brezskrbno bodočnost . . .

Kdor si svojega gmotnega propada ni popolnoma sam kriv — in koliko jih je sploh, ki bi bili čisto sami krivi, da so ubožci? — temu je človeška družba dolžna pomagati. To je postulat moderne sociologije. Za take nesrečne ljudi je v najnaprednejših evropskih in ameriških državah dandanes že dobro preskrbljeno. Vzor takega sistema za preskrbovanje ubožcev se nahaja tudi v Elberfeldu na Nemškem, in po elberfeldskem sistemu je zgrajena tudi ljubljanska mestna ubožnica, ki je sedaj prva te vrste v Avstriji.

Da se sezida tako poslopje v Ljubljani, to je sklenil občinski svet že l. 1897. Leta 1900. se je pričela stavba, za katero je naredil načrt slovenski arhitekt Fabiani. Ubožnica obstoji iz suterêna, visokega parterja in nadstropja. Pod zemljo se nahaja kuhinja, soba za posle, centralna kurjava, pralnica ter shramba za perilo in jedila. V pritličju so: jedilna dvorana, določena tudi za podnevno bivanje moškim, hodniki ter spalnica za moške. V prvem nadstropju prebivajo ženske. V hiši se nahajajo še kopeli s tremi kadunjami, zdravniška soba ter umivalnica. Razsvetljava je električna.

Mestna ubožnica ljubljanska je stala okoli 200.000 kron. Poleg hiše je še 6000 m² velik vrt. Spredaj je lična železna ograja ter vrt z nasadi.

Hišni red, sestavljen po elberfeldskem vzoru, je sicer na prvi pogled strog, a za skupno bivanje neobhodno potreben.

Otvoril je ubožni dom omenjenega dne opoldne s primernim govorom župan g. Hribar.

